

«Білім беруді дамыту орталығы» КММ
директорының
2023 жылғы «__» _____
№ _____ бұйрығына қосымша

«Intellectum DD2» Директорлар дебаты» дебат турнирін өткізу Ережесі

1. Жалпы ережелер

1.1. Білім беру ұйымдарының басшылары арасында өтілетін «Intellectum DD2» Директорлар дебаты» дебат турнирін (бұдан әрі – Турнир) өткізу ережелері Турнирдің мақсатын, міндеттерін, өткізу тәртібін анықтайды.

1.2. ҚР Конституциясын, «Педагог мәртебесі» туралы заңын, «Білім туралы» заңын, «Еңбек Кодексін», «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заңын, «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022 – 2026 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 24 қарашадағы № 941 қаулысын ескере отырып әзірленді.

2. Ережеде қолданылатын ұғымдар:

- 1) бэллет – ойын қорытындылары жазылған төреші парағы;
- 2) кейс – шешімді талап ететін нақты фактілерге негізделген мәселелік жағдайдың сипаттамасы;
- 3) ребатл – қарсыластың сөздерін теріске шығару, қарсы аргументтер мен фактілер келтіру;
- 4) резолюция – дебаттағы пікірталас мәселелерінің негізгі тақырыптары;
- 5) тайм-кипер – бұл спикерлердің сөз сөйлеу уақытын белгілей отырып, ойын ережесінің сақталуын қадағалайтын адам;
- 6) флоушит – ойын барысында ойыншылардың ақпаратын толтыратын төреші парағы.

2. Пікірсайысты ұйымдастырушылар

Білім беру ұйымдарының басшылары арасында өткізілетін «Intellectum DD2» Директорлар дебаты» атты дебат турнирін Түркістан облысының Білім беруді дамыту орталығы ұйымдастырады. Турнир дебаттың Американдық парламенттік форматына (АПФ 1-қосымша) сәйкес өткізіледі. Бір командада екі (директор) адам болады.

3. Турнирдің мақсаты: Білім беру саласындағы, қоғамдағы өзекті мәселелерді талдау, шешу жолдарын қарастыру, мектеп директорларының сөйлеу және ораторлық мәдениетін дамыту және толеранттық тәртіппен азаматтық танымды дамыта отырып, қоғамдағы маңызды мәселелер аясында өз көзқарастары арқылы шешім қабылдау, құқықтық сауаттылықты мониторингтік зерттеулер негізінде пікірсайыс арқылы толығырақ насихаттау, жаңа идеяларды туындату.

4. Турнирдің міндеттері:

1. мектеп директорларының жалпы мәдени және саяси ой-өрісін кеңейту, шешендік сөйлеу өнері дағдыларын және сендіру әдістерін қалыптастыру, зияткерлік, шығармашылық қабілеттерін, зерттеу, ұйымдастыру дағдыларын, коммуникативтік біліктерін дамыту;
2. мектеп басшыларын өзекті қоғамдық саяси тақырыптарды талқылауға тарту, азаматтық көзқарастарын дамыту және конструктивті диалог пен пікірталасты жүргізу мәдениетін қалыптастыру жұмыстарын жандандыру;
3. білім саласында интеллектуалды жарыстар мен конструктивті пікірталастарды насихаттау, дебаттық клубтар мен мектеп директорлары арасында тәжірибе алмасуға ықпал ету;
4. жариялылық, талқылау арқылы шығармашылық және сыни ойлау қабілетін дамыту және ашықтыққа дағдыландыру;
5. білім беру саясатын жүзеге асыру, кадрлық резервті жасақтау, жақтастар мен спикерлер тобын, амбасадорларды қалыптастыру;

2-тарау. Турнир кезеңдерін өткізу уақыты мен орны

2.1. Мектеп директорларының дебаттық турнирі екі кезеңде өткізіледі:

1) бірінші кезең (іріктеу) – аймақтық-аудандық/қалалық;

- Аймақтық кезеңді өткізу (аймақ жеңімпазы аудандық турнирге жолдама алады);
- Аудандық кезеңді өткізу;
- Аудандық турнирдің жеңімпаз командасы облыстық турнирге жіберіледі.

2) екінші кезең – облыстық турнирі екі кезеңде өткізіледі:

* бірінші кезең (іріктеу) – жартылай финал;

* екінші кезең (жартылай финалға іріктелген команда финалға жолдама алады);

- Облыстық кезеңге әр ауданнан бір команда қатысады;
- Облыстық турнир екі айда бір рет өткізіліп, әр айналымдағы жеңімпаз команда жыл соңында өткізілетін ақтық ойынға жолдама алады.
- Жыл соңында жылдың жеңімпаз командасы анықталады.
- Турнир (турнирлер санын жергілікті ұйымдастыру алқасы анықтайды).

2.2. Мектеп басшыларының дебаттық турнирін өткізу уақыты мен орны аудандық (қалалық) білім бөлімдерінің және Түркістан облысы Білім беруді дамыту орталығының бұйрығымен реттеледі.

2.3. Турнирдің өңірлік кезеңдері карантин кезінде санитарлық-эпидемиологиялық қауіпсіздік нормаларын, дезинфекциялау, кварцтау, желдету режимін сақтай отырып, адамдардың жапшай жиналуына жол бермей жүргізіледі.

3-тарау. Турнирге қатысушылар

3.1. Аудандық/қалалық Турнирлердің қорытындысы бойынша жоғары балл жинаған жеңімпаз командалар облыстық турнирлерге қатысады.

3.2. Турнирге қатысу мектеп басшылары, аудандық білім бөлімі басшыларының қолы қойылған өтінімдер Турнир ұйымдастырушыларына жіберіледі.

Өтінімге мыналар қоса тіркеледі:

- *(ережеге 2-қосымша)* қатысушылар туралы мәліметтер жеке басын куәландыратын құжатқа сәйкес толтырылып, бөлім басшысымен бекітілуі қажет. *(Т.А.Ж., туган жылы, лауазымы, жұмыс орны және білім беру ұйымының мекен-жайы, телефоны, топ жетекшісі);*

4-тарау. Турнирді өткізу тәртібі

4.1. Турнир ұйымдастырушылары турнирдің ұйымдастыру комитеті мен қазылар алқасының құрамын қалыптастырады.

4.2. Турнирдің өңірлік кезеңдерін өткізу бойынша ұйымдастыру комитеттері Турнирді өткізу шарты мен тәртібін ережеге сәйкес анықтайды.

4.3. Сөз сөйлеу – дебат турнирінің ережесіне сай өтеді және сөз сөйлеу реті мен қарарлардың (тақырыптардың) ойнатылуы қатысушылардың қатысуымен жеребе тастау арқылы анықталады.

4.4. Негізгі ойындар: Іріктеу ойындары, жартылай финал және финал.

4.5. Бірінші бөлімі іріктеу ойындары 2 раундтан тұрады. Әр раундқа бір қарар (қаралатын мәселе, тақырып) беріледі. Іріктеу ойындарында қарсылас командалар жеребе бойынша іріктеледі. Сол командалар іріктеу кезеңінде бір рет кездеседі.

Іріктеу ойындарының аяқталғаннан кейін негізгі ойындарға дайындық жүргізіледі. Ол үшін әр команданың екі раундтағы нәтижелері жазылады, ұпайлардың жалпы саны есептеледі және пікірталасқа қатысушылардың әрқайсының дәрежелері оларды қосу арқылы анықталады. Жалпы нәтижесі жиынтық ведомостіне енгізіледі. Іріктеу ойындарының нәтижелері жарияланғаннан кейін жартылай финалға шыққан командалар анықталады. Жартылай финалға әр топ бойынша іріктеу кезеңінің жеңімпаздары шығады.

Жартылай финалда командаларға бір қарар беріледі. Жартылай финалдың қорытындысы бойынша финалға жеңімпаз командалар шығады.

4.6. Командалар саны тақ келген жағдайда, жеребе бойынша бір команда «демалады». Өткізілген раунд үшін демалушы команда командалық балл мен орташа спикерлік балды автоматты түрде алады.

4.7. Төрешілікті дебаттық клубтардың дебатерлері қатарынан төрешілер алқасы мен шығармашылық топ мүшелері жүргізеді. Төрешілер алқасы ойынды үзуге айрықша құқығы бар турнирдің Бас төрешісін тандайды. Турнирдің Бас төрешісінің дебат нәтижелеріне қатысты шешімі қалған төрешілердің нәтижелерімен бірдей ескеріледі. Турнир кестесін Бас төреші жасайды.

4.8. Турнирдің Бас төрешісінің қарауы бойынша әр раунд үшін төрешілер алқасы 1-3 адамнан құрылады. Жартылай финалда және финалда дебатты үш - бес төреші бағалайды.

Олардың бірі бас төреші болып тағайындалады, ол Ережеге сәйкес пікірсайысқа қатысушыларды сахнаға шақырады, наразылық туралы мәлімдемелерді қарайды, спикерлерге өз орындарын алуға шақырады және бір тайм-

киперді тағайындайды. Тайм-кипер дебатқа қатысушылардың сөз сөйлеуге бөлінген уақытты қалай басқаратынын қадағалайды.

Әр кезеңнің қорытындысымен әділ-қазылар алқасы жеңімпаз деп таныған команда келесі кезеңге жолдама алады.

СОНЫМЕН ҚАТАР:

1. Модератор (жүргізуші, төрепі) этносаралық, діни және әлеуметтік алауыздықты қоздыруға бағытталған қатысушылар мен көрермендердің сөздерін, партия басшылығы мен «қара пиардың» басқа кандидаттарға қатысты сынын және т. б. үзуге міндетті.

2. Сөз сөйлеу кезектілігі әрбір кезеңде жеребемен айқындалады. Жеребе түрін таңдауды ұйымдастыру комитеті жүзеге асырады.

3. Жария пікірсайыс барысында азаматтың жеке басына тіл тигізу мен кемсіту, айыптау сөздері айтылмай, өзара сыйластық пен сыпайылық қағидасы сақталуы тиіс.

Тайм-кипердің міндеттері:

1. Презентациялық немесе конструктивті сөйлеудің бірінші минуты өткеннен кейін және оның аяқталуына бір минут қалғанда арнайы белгі беру арқылы тоқтату, тиісінше сөйлеушіге сұрақтар қою немесе түсініктемелер беру мүмкіндігінің пайда болуы/жоғалуы туралы сигнал беру;

сөз сөйлеушілерге олардың қанша минут өнер көрсетіп жатқанын / сөйлеуге қанша уақыт қалғанын (саусақпен немесе белгімен) көрсетеді. Бұл мәселелер туралы ойынды бастамас бұрын пікірсайысшылардың өздерімен келіскен дұрыс;

егер қатысушы уақыт лимитінен 30 секундтан асып кетсе, төрешіге хабарлайды. Төреші оның репликаларын жазуды тоқтатады және сөйлеушіні сөзін аяқтауға және өз орнына орналасуына шақырады;

әрбір сөз сөйлеу аяқталғаннан кейін төрешілерге жаңа ғана сөз сөйлеген пікірсайысшылардың сөзіне бөлінген уақыт лимитінен қаншалықты минут асып кеткенін/толық пайдаланылмағанын хабарлайды.

Төрешілер алқасының бір өкілі телефон камерасына бейнетүсірілім жүргізеді. Турнир қашықтық форматында өткізілсе, бейнежазба жүргізіледі.

2. Бас төреші раунд 15 минуттан кейін басталатынын хабарлайды. Барлық раундтың қарары хабарланады. Хабарландырудан кейін ойыншылар қарарды түсініп, істі ойластырып, жақсы дәлелдер дайындауы керек, басқа командалар не айтатынын болжап, бәрін біртұтас етіп біріктіруі керек.

3. Ойыншылар үшін ақпараттың жалғыз көзі – серіктесі және өздерімен бірге әкелген кез-келген жазбаша материалдар. Ойын барысында интернеттен ақпарат іздеуге және жалпы электронды құрылғыларды пайдалануға рұқсат берілмейді.

4. Турнир кезінде әр төреші балл мен түсініктемелерді бағалау критерийлеріне (*ережеге 3-қосымша*) сәйкес бағалау парағына енгізеді. Төреші раундтың жалғыз және өкілетті төрешісі және оның шешімі түпкілікті болып табылады.

Егер турнирде төрешілер алқасы 3 төрешіден құралса, бұл жағдайда олар өз шешімдерін 15 минут ішінде бір-бірімен талқылайды, ал төрешілердің көпшілігі дауыс берген командаға жеңіс беріледі.

Пікірсайыстар аяқталғаннан кейін төреші алқалары пікірсайыстарға жалпы баға беруге, қабылданған шешімді түсіндіруге және жақсарту қажет болатын сәттерді көрсетуге міндетті.

Төрешілік өлшемдері:

- 1) өзектілігі;
- 2) дәлелденуі;
- 3) маңыздылығы;
- 4) шынайылығы.

5. Жеке раундта жеңіс үшін команда 1 ұпай, жеңіліс үшін – 0 ұпай алады.

6. Әр раундқа берілген бағамен қатар төреші әрбір спикерге 1 ден 30 ұпайға дейін (*ережеге 4-қосымша*) «спикерлік ұпай» береді. Өзінің атына қарамастан спикерлік ұпайлар тек спикердің стилистикалық қабілетіне ғана байланысты емес, дебаттың жалпы дәрежесін – дәйектеме, сараптама, терістеу стилі мен риторикасын қоса көрсетеді.

7. Балл саны бойынша әр жас санатында тіл тобында Турнирдің үздік спикерлері анықталады.

5-тарау. Қатысушыларды марапаттау

1. Турнирдің қорытындысы бойынша әділ қазылар алқасының мүшелері жеңімпаздарды анықтайды. Жеңімпаздар I, II, III дәрежедегі дипломдармен, сыйлықтармен және Турнирдің барлық қатысушыларына сертификаттар беріледі.

Турнирде үздік қатысушылар «Үздік спикер», «Үздік оратор», «Дебаттық креатив», «Тілмар», «Тапқыр», «Майталман» номинациялар бойынша дипломдармен марапатталады.

Ережеге 1-қосымша

АМЕРИКАНДЫҚ ПАРЛАМЕНТТІК ФОРМАТ

Америкалық парламенттік формат (АПФ) – бұл *Парламенттік* тұрпаттағы дәйектердің, тапқырлықтың және риторикалық қасиеттердің сайысы. Әрқайсысы екі ойыншыдан тұратын екі команда – *Үкімет* пен *Оппозиция* қаралуға ұсынылған қарарды талқылайды. Әр раундқа жаңа қарар тандап алынады. Пікірсайыс барысын Палата Спикері басқарады, сонымен бірге сайыстың төрешісі қызметін атқарады. Егер раундта бірнеше адам төрешілік етсе, онда олардың арасынан бір Палата Спикері тандап алынады. Американдық парламенттік формат дәл зерттеу мен дәлелдер жинауға емес, тез сыни ойлауға, логикалық ойлауға және сараптамалық талдауға негізделген.

Қарар – дебаттардың тақырыбы. Пікірсайыстардағы пікірталас мәселелерінің негізгі тақырыптары – бұл Қазақстан Республикасының тұрақтылығы мен гүлденуі, бұл әрбір азаматтың елдің серпінді дамуына жеке қатысуы, білім саласындағы өзекті мәселелерге назар аудару, қоғам игілігі үшін жұмыс істеуге деген ықыласы мен қабілеті, туған ел игілігі үшін балалар мен жастардың шығармашылық және ғылыми

әлеуетін іске асыру, Қазақстанның дәстүрлерін сақтау және мәдени мұрасын көбейту, әлемдік мәселелердің өзектілігі.

Қатысушылардың сөзі:

Премьер-министрдің (үкімет лидерінің) конструктивті сөзі - 7 минут:

- ✓ бірінші спикер пікірталастың анықтамасын (немесе моделін / механизмін) белгілейді, олар оппозиция командасына пікірталасқа қолайлы орын беру үшін тақырыптың қарапайым мағынасына жақын болуы керек;
- ✓ өзінің кейсін нақты және айқын таныстырады;
- ✓ кейсті бірнеше тәуелсіз дәлелдер көмегімен қолдайды.

Оппозиция лидерінің конструктивті сөзі – 8 минут.

- ✓ үкіметтің механизміне, анықтамасына, қалыптасқан жағдайына қарсы шығуы мүмкін, бірақ сіздің механизміңіздің, анықтамаңыздың, қалыптасқан жағдайдың шын мәнінде сәйкес келетінін анықтап түсіндіру қажет;
- ✓ үкіметтің дәйектерін терістейді;
- ✓ өзінің кейсін нақты және айқын таныстырады;
- ✓ кейсті бірнеше тәуелсіз дәлелдер көмегімен қолдайды.

Премьер-министр орынбасарының (үкімет спикерінің) конструктивті сөзі – 8 минут:

- ✓ оппозицияға шабуыл жасайды;
- ✓ үкімет кейсін нығайтады;
- ✓ жаңа дәлелдер келтіре алмайды.

Оппозиция лидері орынбасарының (оппозиция спикері) конструктивті сөзі

– 8 минут:

- ✓ үкімет мүшесіне (спикеріне) қарсылығын көрсетеді;
- ✓ оппозиция кейсін нығайтады;
- ✓ жаңа дәлелдер келтіре алмайды.

Парламенттен сөз сөйлеу (әр адамға сөз сөйлеуге 1 минут, 3 көрерменнен артық емес, әр парламентарий екі позицияға да қатысы жоқ өзінің субъективті пікірін білдіреді);

Оппозиция лидерінің сараптамасы – 4 минут (жаңа дәйектерге және ребатлға тыйым салынған):

- ✓ пікірталастың негізгі тақырыптарын айтып шығады;
- ✓ оппонентке қатысты өз кейсінің айқын артықшылығын көрсетеді;
- ✓ көзқарастар қақтығысының нақты көріністерін береді (дихотомия);
- ✓ қорытынды шығарады.

Премьер-министрдің (үкімет лидерінің) талдауы – 5 минут (1 минут ребатлға, 4 минут сараптамаға, жаңа дәйектерге тыйым салынған);

- ✓ раундтың қорытындысын шығарады;
- ✓ раундтың негізгі және сыни кезендерін айтады;
- ✓ оппонентке қатысты өз кейсінің айқын артықшылығын көрсетеді;

(Handwritten signatures and initials)

- ✓ көзқарастар қақтығысының нақты көріністерін береді (дихотомия);
- ✓ қорытынды шығарады.
- ✓

Турнирдің қарары. Келтірілген қарар бойынша команда міндетті түрде өзінің кейсін Американдық парламенттік форматына (АПФ) сәйкес дайындау қажет.

Дәйектеме және сараптама. Бұл – парламенттік дебаттың іргетасы. Тұжырымдар мен эмоцияға ғана жүгінетін топтан, тізбектелген, логикалық сараптама жүргізген топ сенімді жеңіске жетеді. Дәйектер нақты, сенімді әрі қарсыластардың құндылықтарымен қақтығысты қамтамасыз ететіндей болуы керек.

Мазмұны. Парламенттік дебат фактілер мен статистикаға негізделмесе де, шынайы өмірден алынған мысалдар мен дәлелдерді білу Сіздің позицияңызды нығайту үшін әрдайым көмектеседі. Сізді сараптау міндетінен құтқаратын тірек ретінде дәлелдерді қолданудың қажеті жоқ, дегенмен олар абстрактілі дәйектемені күшейту үшін қызмет ете алады.

Терістеу. Белгілі бір мәселеде өз көзқарасыңызды білдіру жеткіліксіз, қарсыластардың дәйектеріне тікелей қарсы тұрғаныңызға және сәтті қарсы тұрғаныңызға көзіңізді жеткізіңіз. Тағы да, раундта автоматты түрде жеңу не жеңілу үшін ұмытылып кеткен дәйек жеткіліксіз (егер бұл ең маңызды дәйек болмаса), бірақ сіз жеңгіңіз келсе, мықты терістеудің мәні өте зор.

Сөз құрылымы. Төрешілер дәйектері нақты белгіленіп ұсынылған сөзді жоғары бағалайды. Дәйектеменің әр түрлі сызықтары нақты бөлініп тұруы тиіс. Мұны дәйектерге сілтеме жасау арқылы істеуге болады (не басқа да технологияларды қолдануға болады). Ребатлда раундтың ең маңызды тұстарын қысқа әрі мықты қозғап, детальдарға тым беріліп кетпегені жөн.

Сұрақтар. «Сұрақтарды» пайдаланған дебатер раунд бойы артықшылыққа ие болады. Өткір сұрақ қою мен оған тез әрі ұтымды жауап беру арқылы өзіңіздің суырып салма ойлау қабілетіңізді көрсетесіз, бұл қасиетті төрешілер жоғары бағалайды.

Топпен жұмыс. Дебатшылардан топтық жұмыс, бір-бірінің дәйектерін күшейту және раунд бойы философияны біртіндеп дамыту күтіледі. Өз әріптесіңізге қарама-қайшы келмеңіз, одан да ертерек енгізілген дәйекті кеңейтіп, өз әріптесіңізге мақсатқа жетуге көмектесіңіз.

Ережеге 2-қосымша

Турнирге қатысу туралы өтінім

№	Қатысушының аты-жөні (толық)	Қатысушының туған күні	Тұратын мекен-жайы (облыс, қала, ауыл, көше, үй, пәтер номері, телефоны)	Білім беру ұйымының атауы	Оқыту тілі	Команда атауы	Жаттықтырушының аты-жөні (толық), байланыс телефондары

(Handwritten signatures and marks)

--	--	--	--	--	--	--	--

Ережеге 3-қосымша

ТӨРЕШІ ПАРАҒЫ

Раунд № _____ Аудитория _____ Уақыт: _____

Қарар:

БП _____

_____
Үкімет лидері

_____
Оппозиция лидері

		Аты-жөні		
		Ұпай		
		Жалпы ұпай, ранг		

_____
Үкімет спикері

_____
Оппозиция спикері

		Аты-жөні		
		Ұпай		

(Handwritten signatures and marks)

		Жалпы ұпай, ранг	

Негіздемелер:

- _____
- _____
- _____

Төрешінің Т.А.Ж., қолы _____

ФЛОУШИТ

Премьер- Министр	Оппозиция лидері	Үкімет спикері	Оппозиция спикері	Оппозиция лидері
				Үкімет лидері

Үкімет лидері - 1	Оппозиция лидері - 1
Үкімет спикері - 2	Оппозиция спикері - 2
Үкімет лидері - 1	Оппозиция лидері - 1

(Handwritten signatures and marks)

Үкімет лидері - 1	Оппозиция лидері - 1

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙЛЕРІ

50-54	Сөз мазмұнының тақырыппен ортақ ештеңесі жоқ; Сөз мазмұны мәлімдемеден ары бармайды, шиеленіскен және бағыттан жаңылыстырады; Айтылған бүкіл сөз бойы ойға ілесу мүмкін емес, ал бұл оны қандай да бір сенімнен айырады.
55-57	Бір немесе екі релеванттылығы өте аз мәлімдемелер; Мәлімдемелер аргумент түрінде тұжырымдалмаған, комментарийге көбірек ұқсайды; Шамамен айтылған сөздің барлығына дерлік ілесу өте қиын, ал бұл оны сенімнің көпшілік бөлігінен айырады.
58-60	Мәлімдемелер кездейсоқ түрде релевантты болуы мүмкін; Мәлімдемелер аргумент түрінде тұжырымдалмаған, бірақ түсіндіруге тырысқан белгілі бір тұспалдар бар; Ойға ілесу қиын, ал бұл айтылған сөзге үлкен сенім білдіруге мүмкіндік бермейді.
61-63	Кейбір ойлар релевантты, көпшілігі аргумент түрінде тұжырымдалған; Аргументтерде белгілі бір түсіндірулер бар, алайда айтарлықтай логикалық сәтсіздіктер кездеседі; Жиі түсініксіз және шиеленіскен, айтылған сөзге толықтай сенуге мүмкіндік бермейді.
64-66	Айтылған аргументтердің кейбіреулері релевантты; Жалпы алғанда аргументтер түсіндірілген, бірақ белгілі бір логикалық сәтсіздіктер бар; Түсініксіз нәрселер жиі кездеседі.
67-69	Жалпы релевантты аргументтер; Шамамен барлық аргументтерде түсіндірулер бар, бірақ көпшілігінде

Handwritten signatures and marks at the bottom of the page.

	аздаған логикалық кемшіліктер жіберіледі; Ой жартылай түсінікті, бірақ жалпы алғанда ойға ілесу қиын.
70-72	Аргументтер көбінесе релевантты; Аргументте түсіндірулер бар, бірақ белгілі бір логикалық кемшіліктер сақталады; Кейде ойға ілесу қиын.
73-75	Іс жүзінде аргументтер толықтай релевантты, бірақ кейде түпкі идеяларды жіберіп алады; Кейде, бірақ өте сирек, аргументтер: А) оларға түсіндіру жеткілікті болмайды; Ә) қарапайым, сол себепті аздаған қарсылықтың алдында осал болады; Б) негізгі мәселеден бірқатар ауытқушылықтар; Ойға жеткілікті түрде оңай ілесуге болады.
76-78	Аргументтер толықтай релевантты және тақырыптың негізгі сұрақтарының көпшілік бөлігін сипаттайды. Аргументтер айқын логикалық кемшіліктерсіз, жақсы құрылған және түсіндірілген. Ойға оңай ілесуге болады.
79-82	Аргументтер толықтай релевантты және тақырыптың барлық негізгі сұрақтарын сипаттайды; Аргументтер логикалық кемшіліктерсіз жеткізілген және өте жақсы түсіндірілген; Жақсы қарсылыққа осалдық танытуы мүмкін.
83-85	Аргументтер тақырыптың түпкі мәселелерін қозғаған; Аргументтер өте жақсы түсіндірілген және қарсылық келтіре алу үшін күшті жауаптарды талап етеді; Қарсыластың күшті аргументтеріне барлық кезде жауап қайтарып үлгермейді, бірақ жалпы алғанда кемшіліктер өте аз.
86-88	Аргументтер барлық жағынан өте керемет және тақырыптың мазмұнын терең аша алады; Аргументтердің әлсіз жерлері жоқ, оларға қарсылық тудыру үшін өте көп күш салу керек; Құрылымда тек аздаған кемшіліктер.
89-91	Тақырыпты сәтті ашатын тамаша аргументтер; Аргументтер өте жақсы құрылған және ашылған, оларға қарсылық критикалық күш-жігерді талап етеді; Мәлімделген позицияның беріктігіне ешқандай әсер етпейтін өте аз кемшіліктер.
92-94	Таңғаларлық, турнирдегі күмәнсіз үздік сөз; Тақырыптың мәнісін сәтті ашатын, өте тамаша құрылымды және күмән келтіре алу үшін өте керемет қарсылықтардың сериясын талап ететін аргументация; Ешқандай кемшілік жоқ.
95-100	Пікірсайыс тарихындағы ең үздік сөздердің бірі; Келтірілген аргументтерге қанағаттандырылғандай қарсылық келтіру өте қиын; Мінсіз және барлық жағынан таңғаларлық сенімді аргументтер.

Төменде спикерге ұпай үйлестірудің стандартты шкаласы көрсетілген:

16-дан төмен: нашар. Әдетте бұл деңгейде спикер сенімсіздікке, шатасуға бой алдырып, күтпеген ойға шомылумен қатар қарсылас топқа дәрекілік көрсетсе, төрешілер ұпай бермейді.

16-17 өте жаман. Ойдың тәртіптілігі, дәйектер логикасы мен идеяларды білдіру өте төмен деңгейде. Сөз белгіленген уақыттан бұрын аяқталып бітеді.

18-20 жаман. Идея мен сараптаманы ұсынудағы қиыншылықтар; дәйектер сенімсіз; өз уақытын тиімді пайдаланған жоқ.

21-22 орташадан төмен. Спикер жоғарыда көрсетілген талаптардың біреуі не бірнешеуіне сай келмейді.

23-24 орташа. Қабылдауға болатын сөз; кейбір кемшіліктер болуы мүмкін.

25 жақсы. Спикердің сөзі сенімді, материалды жақсы ұсына алады. Пікірсайыстырудың кейбір тұстарында жарқ етіп көрінеді.

26 өте жақсы. Ұсыну мен түсіндіруде айтарлықтай қателер жоқ. Сенімді сараптама; ұтымды терістеу; шебер презентация мен жақсы стиль. Әрбір раундта 26 ұпай жинаған спикер турнирдің 10 үздік спикері қатарына кіруі мүмкін.

27 тамаша сөз. Спикер бәрін жоғары дәрежеде жасады; сөзі раундқа шешуші әсер етті; тамаша презентация. Турнирдің ең жақсы сөздерінің бірі. Әрбір раундта 27 ұпай жинаған спикер 3 үздік спикердің қатарында болады.

28 Сіз естіген ең жақсы сөздердің бірі. Егер спикер 28 ұпай жинаса, турнирдің ең үздік спикері аталуы мүмкін.

29 Сіздің өміріңіздегі ең тамаша сөз. Көз жасыңызды ағызды. У. Черчилль мен Мартин Лютер Кингтің сөздерінің қатарында.

30 Адамзат тарихындағы ең тамаша сөз. Мұндайды екінші жолы естуіңіз екіталай.

Төрешінің шешімі, ұпайлар мен әртүрлі ойлар турнирдің соңында алынатын бәллотта жазылады. Әрі қарай жақсартуды керек ететін аймақтарды анықтау үшін бәллоттарды мұқият оқыңыз. Жас пікірсайысшыларға барлық раундтарды жеңбегені, жоғары спикерлік ұпай жинамағаны үшін қайғырудың қажеті жоқ. Пікірсайыстыру қабілеті тәжірибе нәтижесінде келеді, тіпті өте тәжірибелі пікірсайысшылар кейде ұтылып жатады.

Кафедра меңгерушісі

Н.Жунисова

Әдіскер

С.Тлеулиев

Б.Касымбаева

Э.Байдарбекова

У.Кайназарова

